

tiğine dair herhangi bir delil yoktur. İh-vân-ı Safâ düşünce, program ve organizasyon açısından çok gelişmiştir ve kitlesel bir teşkilâta sahiptir. Fidâiyyân-ı İslâm ise her bakımdan çok sınırlı olup önemini II. Dünya Savaşı sonrasında İran'da yaşanan şartlardan ve başarıyla sonuçlanan bazı suikastlardan alır.

BİBLİYOGRAFYA:

Rehnûmâ-yı Hâkâyık, [baskı yeri yok] 1329 hş./1950; H. E. Chehabi, *Iranian Politics and Religious Modernism*, London 1981, s. 116-117, 126-127; *Âsiyâ-yı Cevân*, sy. 13, Şehrivar 1330 hş., s. 11; "Çirâ Rezmârâ râ Kuştend", *Teraşkî*, 14 Mordâd 1330 hş., s. 3; *New York Times*, New York 20 Mart 1951, s. 3; Muhammed Vâhidî, "Hâtîrât-ı Fidâ'ıyyân-ı İslâm ez Havâ-dîş-i Çend Sâl-ı Ahîr", *Hâdenihâ*, Tahrân Mihr 1333 hş., s. 14; 5 Behmen 1334 hş., s. 10, 15-16; Zabân 1334 hş., s. 31; *İttihâd*, Ocak 1956, s. 8; 22 Ocak 1956; Şahrûh Ahavî, *İran'da Din ve Siyaset* (trc. Selahattin Ayaz), İstanbul 1990, s. 127-132; Farhad Kazemî, "Fidâiyyân-ı İslâm" (trc. Haluk Ersoy), *Dünya ve İslâm*, sy. 6, İstanbul 1991, s. 87-102; a.mlf., "Religion and Politics in Iran: The Fadâiyyân İslâm", *FO*, XXII (1981-84), s. 191-205; N. R. Keddie — A. H. Zerrînkûb, "Fidâ'ıyyân-ı İslâm", *EI*² (Fr.), II, 902-903.

TAHSİN YAZICI

FİDYE

(الفدية)

Esaretten kurtulmak için veya yerine getirilmeyen yahut kusurlu olarak eda edilen bazı ibadetlerin telâfisi amacıyla ödenen bedel.

Fidye (fidâ) kelimesi Arapça'da "bir kimseyi bulunduğu sıkıntılı durumdan kurtarmak için ödenen bedel" anlamına gelir. Fıkıh terimi olarak düşman elindeki esiri kurtarmak için ödenen bedeli, ayrıca başta oruç ve hac olmak üzere bazı ibadetlerin eda edilmemesi veya edası sırasında birtakım kusurların işlenmesi halinde yerine getirilmesi gereken dinî-malî yükümlülüğü ifade eder. Buna göre fidye ile kefareet arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Zaman zaman bu iki kelimenin aynı anlamda kullanıldığı, hatta bazı âlimlerin fidye yerine kefareet kelimesini tercih ettikleri (meselâ bk. Kâsânî, II, 186-187; İbn Kudâme, III, 495; Nevevî, VI, 267; VII, 364-365, 379-380), bir kısmının da aynı konuda daha ağır yükümlülük getiren bir kefarete (keffâret-ü kübrâ) nisbetle fidye için "küçük kefaret" (keffâret-i suğrâ) tabirini kullandıkları (bk. Derdîr, I, 516, 527, 537) görülmektedir. Ancak kefareet yal-

nız günah sayılan bir fiilden dolayı gerekir ve bu özelliğiyle fideden ayrılır (Süyûtî, s. 694). Fidye ise daha çok meşrû bir özür sebebiyle ifa edilemeyen bir ibadete bedel olarak veya ibadet sırasında yerine getirilemeyen bir hususu, işlenen bir hata ve kusuru telâfi için ödenir. Bu bakımdan dinî hükümde bir hafifletme ve ruhsat özelliği taşımaktadır (Karâfî, I, 213-215; İzzeddin b. Abdüsselâm, II, 6-10).

Fidye kelimesi Kur'ân-ı Kerim'in iki âyetinde terim mânasında (el-Bakara 2/184, 196), bir âyetinde "bedel ve karşılık" şeklindeki sözlük anlamında (el-Hadîd 57/15) geçerken dokuz âyetinde de çeşitli türevleriyle yer almaktadır (bk. M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, "fdy" md.). Kelime, aynı anlamlarda ve değişik türevleriyle birçok hadiste de geçmektedir (bk. Wensinck, *el-Mu'cem*, "fdy" md.).

Kurtuluş Fidyesi. Savaş esirini fidye karşılığında serbest bırakmanın (fidye-i necât) hükmü konusunda Hanefî mezhebiyle diğer üç mezhep arasında görüş ayrılığı bulunmaktadır. Hanefîler'e göre esirin dârülharbe dönmek üzere karşılıksız veya fidye karşılığında serbest bırakılması câiz değildir. Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelî mezheplerine göre ise devlet başkanı uygun bulduğu takdirde esirleri fidye ile serbest bırakabilir (bk. ESİR).

İbadetlerde Fidye. a) **Oruçta Fidye.** İbn Abbas, İbn Ömer, İbn Mes'ûd, Muâz b. Cebel ve Seleme b. Ekvâ'in da aralarında bulunduğu bir grup sahâbî, "Sizden ramazan ayına yetişenler o ayda oruç tutsun" (el-Bakara 2/185) meâlindeki âyet nâzil oluncaya kadar ashaptan dileyenin oruç tuttuğunu, dileyenin de oruç tutmayıp fidye verdiğini, bu âyet inince gücü yeten kimseler hakkında fidye hükmünün neshedilip yalnız hasta ve yaşlılar için bir ruhsat olarak kaldığını belirtirler (Müslim, "Şıyâm", 149-150; Cessâs, I, 218, İbn Kesir, I, 308-309). Bundan dolayı oruç fidesiyle ilgili âyet (el-Bakara 2/184), "Oruç tutmakta güçlük çekenlere (zorlukla güç yetirenlere veya güç yetiremeyenlere) bir fakir doyumu kadar fidye gerekir" şeklinde anlaşılmış, 185. âyetteki, "Sizden ramazan ayına yetişenler o ayda oruç tutsun" hükmünün tekidıyla de oruç tutmaya gücü yetenlerin fidye ödemesinin câiz olmadığı hususunda görüş birliğine varılmıştır. Hz. Peygamber'in ve ashabın uygulaması da bu yönde olmuştur. İslâm âlimlerinin or-

tak kabulüne göre ihtiyarlık ve şifa ümidi kalmamış bir hastalık sebebiyle oruç tutamayan kimse, kazâ etmesi mümkün olmadığı için tutamadığı gün sayısınca fidye öder. Bu durumdaki bir kimsenin fidye ödemesi fakihlerin büyük çoğunluğuna göre vâcip, Mâlikîler'e göre ise müstehaptır. Burada söz konusu olan ihtiyarlığın ölçüsünün kişiden kişiye değişeceği kabul edilmiş ve "şeyh-i fânî"lik diye tanımlanan bu çağ "ölüme kadar her gün kuvvetin azalması" şeklinde açıklanmıştır. Bu çağa ulaşan kimse fidesini ramazan ayının sonunda toptan veya ramazan ayı içinde günlük olarak ödeyebileceği gibi ramazan başında da verebilir. Yaşlı veya hasta olan kimse fidye ödemedi vefat etmişse artık onun adına fidye ödenmesi gerekmez. Öte yandan, böyle bir kimsenin fidesini ödedikten sonra iyileşmesi durumunda ödenen fidyenin yeterli olup olmaya-acağı hususunda mezhepler arasında görüş ayrılığı bulunmaktadır. Hanbelî mezhebine göre bu durumdaki kişi borcunu ödemiş olup ayrıca kazâ etmesine gerek yoktur (İbn Kudâme, III, 141-142). Diğer üç mezhebe göre ise -fidyenin meşruyetinin şartı "oruç tutmaya güç yetilememe" olduğundan- gücüne ve sağlığına kavuşan kimse tutamadığı oruçlarını kazâ etmelidir.

Şâfiî ve Hanbelîler'e göre, hamile veya emzikli bir kadının oruç tutmaya gücü yettiği halde çocuğun zarar görmemesi için tutmaması durumunda daha sonra kazâ etmesinin yanı sıra fidye ödemesi de gerekir. Bu mezheplerin fakihleri delil olarak bu yöndeki bazı sahâbe fetvalarını kabul ederler ve hamile veya emzikli kadının durumunun hasta ve şeyh-i fâniden farklı olması gerektiğini ileri sürerler (Hattâbî, II, 739). Ancak böyle bir kadın kendisinin de zarar görmesinden endişe ederek oruç tutmamışsa o takdirde sadece kazâ yeterli olur. Hanefî fakihleriyle Evzâî, Sevrî gibi bazı âlimler hamile veya emziklinin, İmam Mâlik ise sadece hamilenin hasta hükmünde olduğu, yalnızca tutamadığı orucu kazâ edeceği, ayrıca fidye ödemesinin gerekmediği görüşündedir (a.y.).

Hanefîler dışındaki üç mezhebe göre, mâzereti olmadığı halde kazâ borcunu bir sonraki ramazan ayına kadar ödemeyen kimsenin kazâ orucu ile birlikte fidye ödemesi de vâciptir. Kazâ orucunu birkaç ramazan tehir etmesi halinde

fıdyenin de geciktirilen ramazan sayı-
sınca tekerrür edip etmeyeceği konu-
sunda bu üç mezhep arasında görüş ay-
rılığı vardır. Mâlikî ve Hanbelîler fıdye-
nin tekerrür etmeyeceği görüşünü be-
nimserken Şâfiî mezhebindeki kuvvetli
görüşe göre malî haklardan sayılan fıdye
borcu ramazan sayısınca tekerrür eder.
Ayrıca fıdye ancak bizâtihi asıl olan oruç-
ta câizdir; kefareî orucu gibi başka bir
şeyden dolayı tutulması gereken oruç
için bu yola başvurulamaz.

Kazâya kalmış oruç borçlarını ödeme-
den ölen kimsenin eğer vasiyeti varsa
malının üçte birinden fıdyesi ödenir.
Vasiyeti yoksa mirasçılarının teberra
kabilinden bunu ödemeleri tavsiye edil-
miştir. Bir kimsenin kılamadığı namaz-
lar için ölümünden sonra fıdye öden-
mesinin (ıskât-ı salât) Kur'an ve Sünnet'te
bir dayanağı bulunmamakla birlik-
te özellikle Hanefî âlimleri namaz için
de fıdye ödenmesini affa vesile olabile-
ceği düşüncesiyle uygun görmüşlerdir
(bk. İSKAT).

Oruçta fıdye miktarı, âyetten geçen "bir
fakirin doyumu" (el-Bakara 2/184) ifa-
desinden de hareketle bir kişiyi bir gün
için doyuracak iki öğün yiyecek olarak
anlaşılmış olup bu da fitre miktarıyla
uyum gösterir. Bu miktarın aynı olarak
veya aynı değerinde para yahut mal ola-
rak verilmesi câizdir.

b) **Hacda Fıdye.** Hac veya umre yap-
mak maksadıyla ihrama giren kimseye
tırş olmak, tırnak kesmek, koku sürün-
mek, dikişli elbise giymek, avlanmak,
cinsî münasebette bulunmak gibi bazı
hususlar yasaklanmıştır (bk. İHRAM). Bu
fiillerden birini unutarak veya bir zaru-
retten dolayı bile olsa işleyen kimsenin
kefareî olarak bir bedel ödemesi gere-
kir. Kur'an-ı Kerim'de "fıdye" olarak ni-
telendirilen bu kefareî türü için şöyle
denilmektedir: "Hacca da umreyi de Al-
lah için tam olarak eda edin. Eğer bun-
ları edadan alıkonursanız kolayınıza ge-
len kurbanı gönderin. Kurban yerine va-
rıncaya kadar başınızı tırş etmeyin. Siz-
den biriniz hasta olur yahut başında bir
rahatsızlığı bulunursa onun fıdye ola-
rak oruç tutması, sadaka vermesi veya
kurban kesmesi gerekir" (el-Bakara 2/
196). Hz. Peygamber de Hudeybiye'de
Kâ'b b. Ucre adındaki sahâbiye başın-
daki rahatsızlığından dolayı, "Tırş ol ve
sonra da üç gün oruç tut, yahut altı fa-
kiri doyur veya bir kurban kes" (Buhârî,

"Muḥşar", 5-8; "Merḍâ", 16; "Keffârât",
1; Müslim, "Hac", 80-86) diyerek âyetten
zikredilen fıdye türlerine açıklık getir-
miştir.

İhram yasağının ihlâli halinde fıdye
olarak tutulacak oruç fakihlerin büyük
çoğunluğuna göre üç gün olup bu oruç
peş peşe tutulması şart değildir.
Âyetten geçen "sadaka", bir fakiri bir gün
için doyuracak kadar gıda maddesi şek-
linde anlaşılmış olup bunun miktarı ço-
ğunluğun görüşüne göre bir veya iki müd
buğday, bazı fakihlere göre ise fitre mik-
tarıdır. Ancak ihramda iken vuku bulan
bazı küçük ihlaller karşılığında daha az
miktarla ödenen sadakaların da fıdye
olarak anıldığı görülür. Hasan-ı Basrî,
İkrime, Nâfi' gibi bazı âlimler, ihramlı-
nın fıdye olarak on gün oruç tutması ve-
ya on fakiri doyurması gerektiği görü-
şündedir. Âyetten zikredilen kurbandan
(nüsük) maksat küçükbaş hayvanın kur-
ban edilmesidir (bk. DEM). İhramlının ba-
zı ağır ihlallerde ceza olarak kesmesi
icap eden büyükbaş hayvan da (bedene*)
geniş anlamda fıdye kavramıyla ifade
edilir.

Hastalık veya başka bir rahatsızlık se-
bebiyle ihram yasaklarından birini çiğ-
nemek (cinayet*) zorunda kalan kimse-
nin, ilgili âyetten ve hadiste geçtiği üze-
re fıdye olarak üç gün oruç tutma veya
altı fakiri doyurma ya da kurban kes-
me hususunda muhayyer olduğu konu-
sunda bütün mezhepler görüş birliği
içindedir. Bu yasakları kasten çiğneyen
kimse hakkında ise görüş ayrılığı var-
dır. Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelî mezhepleri-
ne göre yasakları kasten çiğneyen kim-
se yine fıdye olarak anılan üç husustan
dilediğini seçebilir. Hanefî fakihleri ise
cezasının ağırlaştırılması amacıyla böy-
le bir kişinin muhayyerlik hakkının ip-
tal edilmesi ve işlediği cinayetin türü-
ne göre ya kurban kesmesi veya sada-
ka vermesinin gerekli olduğu kanaatin-
dedir.

İhram yasaklarını bilerek ve kendi ira-
desiyle çiğneyen kimsenin fıdye ödeme-
sinin gerektiği hususunda görüş birliği
olduğu halde uyku, bayılma, unutmama,
bilme veya zorlanma (ikrah) gibi sebeplerle
yasakları ihlâl eden kimse hakkında
görüş ayrılığı mevcuttur. Hanefî ve
Mâlikî fakihleri, böyle bir kimseyi de ya-
sağı kasten çiğneyen kişi gibi değerlen-
dirip aynı hükme tâbi tutarken Şâfiî ve
Hanbelî âlimleri bu şartlarda işlenen ci-

nayeti iki kısma ayırırlar. Bunlara göre
kıl koparmak, tırş olmak ve tırnak kes-
mek gibi vücut üzerinde tasarrufla ilgili
cinayetlerde fıdye ödemek vâcibtir; el-
bise giyme, başı örtme veya koku sürün-
me gibi ihlallerde ise fıdye gerekli de-
ğildir.

İhramlı kimsenin hangi tür fiillerinin
ihram yasağına girdiği ve hangi aşama-
da hangi tür fıdyenin gerekli olduğu konu-
sunda, fakihler ve fıkıh mezhepleri
arasında çoğu ayrıntı sayılabilecek bir
hayli görüş farklılığı mevcuttur. Bu konu-
da literatürde yer alan ayrıntılar hem
ihram yasaklarının sınır ve kapsamını
belirleme, hem de bu yasakların ihlâli
durumunda ne tür bir fıdye ödeneceği-
ni bir kurala bağlama gayretinden kay-
naklanır. Meselâ Hanefî mezhebinde, saç
veya sakalın dörtte birinden fazlasının
tırş edilmesi halinde fıdye olarak ceza
kurbanı kesilmesi gerekir. Öte yandan
yasağın ihlâlinde verilecek fıdye miktarı
kişinin kasıtlı, hatalı veya mâzeretli olu-
şuna veya yasağın derecesine göre de-
ğişebildiği gibi fakihlere ve ekollere gö-
re de değişmektedir.

Diğer bazı görüş farklılıkları ihramlı-
nın tırnak kesmesi, güzel koku sürün-
mesi, avlanması, erkeklerin dikişli elbi-
se giymeleri, başlarını örtmeleri, kadın-
ların yüzlerini örtmeleri gibi ihram ya-
saklarının ihlâl edilmesi hallerinde de
gündeme gelir. Meselâ Hanefî mezhe-
binde, aynı mekânda el ve ayak tırnak-
larının tamamını veya sadece bir elin ya
da bir ayağın tırnaklarının tamamını ke-
sen kimsenin ceza kurbanı kesmesi, beş
tırnaktan daha az sayıda tırnak kesen
ihramlının ise her tırnak için bir sadaka
vermesi gerekli görülürken Şâfiî ve Han-
belîler'e göre üç ve daha çok tırnak ke-
sen kimsenin fıdye ödemesi, bir ve iki
tırnak kesenin ise bir müd ve iki müd
buğday sadaka vermesi icap eder. Er-
keklerin dikişli elbise veya iç çamaşırı
giymeleri, başlarını örtmeleri, bazı özel
durumlar hariç kadınların yüzlerini ört-
meleri de ihram yasakları arasında bu-
lunduğundan meselâ Hanefî mezhebine
göre ihramlı kimse bir gün veya gece-
den daha uzun bir süre bu halde kal-
mısa fıdye olarak kurban kesmek zo-
rundadır. Daha kısa bir süre için bu ya-
sağı ihlâl edenlerin sadaka vermesi ye-
terlidir. Şâfiî ve Hanbelî mezheplerinde
ise süre kaydı gözetilmeksizin fıdye ge-
rekli görülürken Mâlikîler'de sürenin ya-

nı sıra ihramının kasıt ve amacı da dik-kate alınır. Hanefîler, kokunun vücuda sürülmesiyle elbiseye (veya ihram kıyafetine) sürülmesini ayrı ayrı değerlendire-rek el, kol veya baş gibi bir organın bütününe sürülmesi halinde kokunun et-kisi kısa süreli de olsa ceza kurbanı ke-silmesinin vâcip olduğunu söylerken el-biseye sürüldüğünde kokunun etkisinin en az bir gün veya gece devam etmesi halinde bu hükmün verilebileceğini be-lirtmişlerdir. Gerek vücut gerekse elbi-se için ileri sürülen bu şartların gerçek-leşmediği durumlarda ise sadaka veril-mesi yeterli görülmüştür. Âlimlerin ço-ğunluğu, böyle bir ayırıma gitmeyip vü-cuduna veya elbisesine koku süren kim-senin fidye ödemesinin vâcip olduğuna hükmetmiştir.

Kara hayvanı avlamanın ihramlı için yasak olduğu konusunda icmâ bulun-duğu gibi yanlışlıkla yapılan avlanmaların da kasten yapılanla aynı hükme tâbi olacağı hususunda dört mezhep görüş birliği içindedir. Bunun cezası, âyetle ge-çtiği üzere (el-Mâide 5/95) avlanan hay-vanın değerinin tesbit edilerek aynı de-ğerde bir hayvanın kurban edilmesi ve-ya her fakire bir fitre miktarı olmak üze-re bu değerın tasadduk edilmesi, yahut her fitre miktarı karşılığında bir gün oruç tutulmasıdır. İhramlı iken cinsî mü-nasebette bulunmaktan veya hac menâ-sikinden bazılarını yerine getirmemek-ten dolayı da kefâret olarak yerine gö-re büyük veya küçük baş bir hayvanın kesilmesi gerekmektedir (ayrıntılı bilgi için bk. BEDENE; DEM).

Fidyenin ödeneceği yer konusunda fa-kihler arasında görüş ayrılığı bulunmak-tadır. Hanefîler kurbanların Harem'de kesilmesinin gerektiğini, oruç tutma ve fakir doyurmanın ise her yerde olabile-ceğini söylerken Ahmed b. Hanbel ve Şâfiî sadakanın da yalnızca Harem'de verilebileceğini belirtirler. İmam Mâlik ise fidyenin üç türünün de her yerde ödenebileceği, "hedy" niteliğindeki kur-banın mutlaka Mekke'de kesilmesi ge-rektiği, fakat ceza mahiyetindeki kur-banın başka bir yerde kesilebileceği gö-rüşündedir.

Bütün fakihlere göre, kasten çiğne-nen bir ihram yasağı için fidye ödendik-ten sonra ayrıca tövbe etmek gerekir. Aksi halde cinayeti işleyen kimse fidye ödese bile günahkâr olarak kalmaya de-vam eder. Ayrıca fidye sadece fakirlere verilebilir, zekâtın ödeneceği diğer ki-şilere veya kurumlara verilemez.

BİBLİYOGRAFYA :

Râgıb el-İşfahanî, *el-Müfredât*, "fdy" md.; *Li-sânü'l-ʿArab*, "fdy" md.; *et-Taʿrîfât*, "fdy" md.; *Tâcü'l-ʿarûs*, "fdy" md.; M. F. Abdülbâkî, *el-Muʿcem*, "fdy" md.; Wensinck, *el-Muʿcem*, "fdy" md.; Buhârî, "Muḥṣar", 5-8, "Merḍâ", 16, "Kef-fârât", 1; Müslim, "Hac", 80-86, "Şiʿyâm", 149-150; İbn Mâce, "Menâsik", 86; Ebû Dâvûd, "Menâsik", 42; Cessâs, *Aḥkâmü'l-Kurʾân* (Kam-hâvî), I, 218-221; Hattâbî, *Meʿâlimü's-sünen* (Ebû Dâvûd, *Sünen* ile birlikte), Humus 1969-70, II, 739; Kâsânî, *Bedâʿiʿ*, II, 183 vd.; Fahred-din er-Râzî, *Mefâtihü'l-ğayb*, V, 78-82, 151-152; İbn Kudâme, *el-Muḡnî* (Herrâs), III, 139-147, 492-548; İzzeddin b. Abdüsselâm, *Ḳavâʿ-i-dü'l-aḥkâm*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Maʿrife), II, 6-10; Kurtubî, *el-Camîʿ*, II, 286-289, 382-386; Nevevî, *el-Mecmûʿ*, VI, 257-268; VII, 364-418; Karâfî, *el-Furûḡ*, Kahire 1347 — Beyrut, ts. (Âle-mü'l-Kütüb), I, 213-215; İbn Kesîr, *Tefstrü'l-Kurʾân*, I, 305-309, 333-341; Zerküşî, *el-Men-şûr fi'l-ḳavâʿid* (nşr. Abdüssettâr Ebû Gud-de), Küveyt 1402/1982, III, 21-22; İbnü'l-Hü-mâm, *Fethü'l-ḳadîr*, II, 354-360, III, 24-107; Süyûtî, *el-Eşbâḥ ve'n-nezâʿir* (nşr. Muhammed el-Muʿtasim-Billâh), Beyrut 1407/1987; Ali el-Kârî, *el-Meslekü'l-mütekassîḡ*, Mekke 1319, s. 163; Kalyûbî, *Hâşiye ʿalâ Minhâci't-tâlibîn*, Bey-rut, ts. (Dârü'l-Fikr), II, 67-69, 131-138; Derdir, *eş-Şerḥü'l-kebîr*, I, 516, 527, 537; II, 54-71; İbn Âbidîn, *Reddû'l-muḥtâr* (Kahire), II, 421-428, 543-590; Zühaylî, *el-Fıḫhü'l-İslâmî*, II, 687-689; III, 230-299; Nureddin İtr, *el-Hac ve'l-ʿum-re*, Beyrut 1404/1984, s. 139-158; "Fidyе", *İA*, IV, 628; Ch. — E. Dufourcq, "Fidâ", *El² Suppl.* (İng.), s. 306-308; *Mv.FI*, II, 300-314; *Mv.F*, II, 181-195, XXVIII, 54-56, 79.

SALİM ÖĞÜT

FİGÂNÎ

(فغانى)

(ö. 938/1532)

Divan şairi.

Trabzon'da dünyaya geldi. Asıl adı Ra-mazan olup 1505 yılı dolaylarında doğ-duğu tahmin edilmektedir. Çocukluk ve ilk gençlik yılları hakkında bilgi yoktur. Bazı kaynaklara dayanarak ve bir kısım şiirlerindeki ipuçlarından hareketle de-likanlılık çağlarında İstanbul'a gidip yer-leştiği, sürekli olmamakla birlikte ciddi bir öğrenim gördüğü, özellikle gramer, edebiyat ve hekimlikte bilgisini geliştir-diği söylenebilir.

Figânî'nin daha gençlik yıllarından baş-layarak düzensiz bir hayat sürme eği-liminde olduğu ve çevresindeki baskı-lardan kurtulma çabası içinde bulundu-ğu anlaşılmaktadır. Ancak bu avareliğine rağmen güçlü hâfızası sayesinde Arap-ça ve Farsça'yı öğrendiğine, kendi ifade-lerindeki bazı benzetmelerle çağının şu-arâ tezkireleri tanıklık etmektedir. Âşık

Çelebi'ye göre, kısa süren bir medrese tahsilinden sonra mukâtaa kâtipliğinde çalışırken fitrî kabiliyeti onu şiir ve ede-biyatla uğraşmaya yöneltmiştir. Sehî ve Latîfî, onun bir ara tabip Şah Mehmed'e şâkirdlik yaptığını ve tıpla uğraştığını kaydederek.

Genç yaşta şiir yazmaya başlayan Fi-gânî ilk şiirlerinde önceleri Hüseyinî mah-lasını kullanmış, daha sonra Figânî'yi ter-cih etmiştir. Aynı zamanda içkiye düş-künlüğüyle de tanınan şair, bunun so-nucu olarak başı boşluk ve kararsızlık içinde toplum kuralları ile bağdaşma-yan durumlara düşer. Onun İstanbullu şair Na'tî ve Priştineli Nuhî ile birlikte meyhanelere giderek içki içtiği, Atmey-dan'ında gezip tozduğu ve güzeller pe-şinde koştuğu bilinmektedir. Fakat öte-yandan fırsat buldukça kaleme alıp ça-ğının büyüklerine sunduğu zarif kaside-leri ve yaşına göre çok başarılı gazelle-ri ona şöhret kapılarını açıyor, geçimini de büyük ölçüde kasidelerini takdim ettiği kişilerin ihsanları ile sağlıyordu. Ara sı-ra yardım mahiyetinde bazı önemsiz gö-revlere de getirildiği bilinmektedir.

Yine Âşık Çelebi'nin verdiği bilgilere göre, Figânî'yi bir süre çağının tanınmış şahsiyetlerinden Defterdar İskender Çelebi ile şairleri seven, cömert ve eğlen-ceye düşkün Kara Bâlioğlu korumuştur. Bununla beraber Figânî hiçbir zaman şiirle daha fazla uğraşacak ve arzuları-nı gerçekleştirecek müreffeh bir hayata kavuşamamıştır. Zaman zaman elinden tutanlar olmuşsa da savurganlığı ve iş-rete düşkünlüğü kazancını çabucak yok etmiştir. Bir ara Edirne'ye gitmiş, bir süre de Seyyid Battal Gazi Türbesi etra-fındaki zâviyede yaşamış, fakat sürekli ikamet mahalli İstanbul olmuştur.

Figânî'nin genç yaşta kazandığı bü-yük şöhret, Kanûnî Sultan Süleyman'ın şehzadeleri Mustafa, Mehmed ve Selim'in 1530 yılı yazındaki muhteşem sünnet düğünü için yazdığı "Süriyye" kasidesiy-le daha da artmıştır. Hayâlî Bey ve Zâtî gibi devrin tanınmış şairlerinin kaside-ler okudukları bu şenliklerde Figânî'nin süriyyesi büyük takdir görmüştür.

Şöhreti arttıkça kıskançlıkları üzerine çeken Figânî'nin başı boş hayatı ve kav-gacı mizacı da çeşitli kimselerin düşman-lığını kazanmasına sebep olmuştur. Bu sıralarda, Sadrazam İbrâhim Paşa'nın Mohaç Savaşı'ndan sonra Budin'den ge-tirtip Atmeydanı'nda kendi sarayının kar-sısına diktirdiği heykeller münasebetiy-